

Ankica Čilaš Šimpraga

GOVOR KRIVOGA PUTA KOD SENJA

Ankica Čilaš Šimpraga, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.42'282(497.5 Senj)

Govor Krivoga Puta kod Senja pripada zapadnom štokavskom dijalektu. U članku se donose osnovne fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke značajke te se utvrđuju zajedničke crte s bunjevačkim govorima zavelebitskoga dijela senjskog zaleđa.

Ključne riječi: *Krivi Put, zapadni dijalekt, fonološke, morfološke i sintaktičke značajke*

Uvod

Krivi Put raštrkano je bunjevačko naselje u senjskom zaleđu smješteno u šumovitu predjelu krivoputskoga platoa u Ličko-senjskoj županiji. Pripadaju mu sela: Krivi Put, Alan, Podbilo, Veljun i Mrzli Dol. Današnje stanovništvo potječe s područja jugoistočne Bosne, Hercegovine i Dalmacije, odakle su se u 17. stoljeću¹ doselili u zaleđe Senja. Tada je iz spomenutih regija krenulo nekoliko seobnih valova koji su se rasilili "u Bačku (Vojvodina) sa širim područjem Podunavlja (na području današnjih država Srbije i Mađarske) i u sjevernu Dalmaciju, potom i na područje Like, Primorja i Gorskog kotara" (Černelić 2006 : 13).

Dosadašnja istraživanja krivoputskoga govora

Godine 1911. objavio je Grga Tomljenović studiju *Bunjevački dijalekt zaleđa senjskog s osobitim obzirom na naglas*, a godinu dana nakon njega Milan Japunčić objavio je rad *Osobine bunjevačkoga govora u Lici*. I dok je Japunčić donio najvažnija svojstva bunjevačkoga govora u Lici, Tomljenović je nastojao prikazati sve bitne fonološke i morfološke crte bunjevačkoga govora u senjskom zaleđu, a osobito je detaljno opisao naglasni sustav.

---

¹ Černelić 2006 : 13.

O istraživanju krivoputskoga govora

Krivoputski sam govor terenski istražila sredinom svibnja 2006. godine. Građu sam prikupila intervjuirajući informante pomoću Upitnika za hrvatski jezični atlas, a velik dio podataka ekscerpirala sam s digitalnih snimaka spontana govora pouzdanih ispitanika. Riječ je o sljedećim ispitanicima: Milka Prpić Markina² iz Veljuna, rođena Krmpotić, u Veljunu 1931. godine; Mara Tomljanović Isanova iz Krivoga Puta, rođena 1945. u Veljunu; Marko Pavelić Mijatinić iz Podbila, rođen 1917.; Anka Šolić Tutanova iz Podbila, rođena Tomljanović, u Sibiru 1932.; Ika Pavelić Tomina iz Mrzloga Dola, rođena 1925. i Milan Pavelić Vranić iz Mrzloga Dola, rođen 1931. godine.

Dijalektna pripadnost krivoputskoga govora

Krivoputski govor pripada zapadnom dijalektu, koji se u dijalektološkoj literaturi naziva i zapadnim bosanskohercegovačkim dijalektom. Znači, riječ je o novoštokavskom ikavskom govoru.

Štokavsko narječje najveće je među trima hrvatskim narječjima. Ono se prostire velikim dijelom Hrvatske te mu pripada oko 50 % govora.

Osnovne su značajke štokavskoga narječja: postojanje zamjenice *što*, glas *u* za *o* (*muž* < *mōžb*) i slogotvorno *!* (*vuk* od *vľkъ*), promjena suglasničke skupine *čr* > *cr* (*crn*), promjena *-l* na kraju riječi ili sloga u *o* ili u *a*, premetanje *vše* u *sve*, *u-* < *və-* na početku riječi pred suglasnikom (*unuk*, *udovac*), nastavak *-u* u L jd. m. i sr. roda (*u selu*, *u gradu*), glas *-m* ili *-n* u I jd. ž. r. na *-a* (*rukom*, *rukoni*), poseban oblik uz brojeve 2–4 u m. i sr. rodu (*dva*, *tri*, *četiri* *velika grada*). Velika većina štokavskih govora na mjestu poluglasa ima *a*, glas *ć* < *jt* (*naći*) i *taj* (*braća*), *đ* < *d'* (*međa*), proširenje množine većine jednosložnih imenica m. r. umetkom *-ov-* (*-ev-*), G mn. na *-a*, sačuvane nenaglašene dužine te jače ili slabije čuvanje aorista. U najvećem broju govora izgubljen je glas *x*, koji se čuva samo u dubrovačkom poddijalektu, dijelu Crne Gore i u bošnjačkim govorima (v. Brozović 1965 : 269).

Uz te opće štokavske značajke više od polovice govora zahvaćeno je tzv. novoštokavskim osobinama, a to su: nova akcentuacija i izjednačenje padežnih nastavaka u dativu, lokativu i instrumentalu množine.

Granice zapadnoga dijalekta

Zapadni se dijalekt prostire između istočne granice čakavskog narječja, odnosno jadranske obale, na sjeveru do Save, odnosno do međe s kajkavskim narječjem u slijevu Kupe. Najveću ikavskoštokavsku cjelinu čine zapadna Hercegovina, dalmatinsko

² Kako su sela zaselački organizirana, a stanovnici pojedinoga zaselka najčešće su nositelji istoga prezimena, obiteljski su nadimci živa antroponimijska kategorija. Stoga svim ispitanicima donosim i obiteljske nadimke kao dio neslužbene imenske formule.

kopno te dijelovi zapadne i središnje Bosne. Usto ikavaca novoštokavaca ima u Bačkoj, oko Subotice i Sombora, oko Baje u Mađarskoj te u nekoliko naselja u Baranji. Tom dijalektu pripadaju i govori Maslinice na otoku Šolti, Račišća na Korčuli, Sumartina na Braču i Sućurja na Hvaru te tri hrvatska iseljenička govora u talijanskoj pokrajini Molise.

Današnje granice toga dijalekta uspostavljene su nakon 15. stoljeća, kad geografsku sliku dijalekata i narječja mijenjaju migracije stanovništva.

Bunjevački i senjski govor

Dolaskom Bunjevaca u senjsko zaleđe u 17. stoljeću promijenila se jezična slika toga područja. U susjedstvo Senjana, čiji govor pripada srednjočakavskom, ikavsko-ekavskom dijalektu, doselili su se novoštokavci ikavci. Tijekom stoljećā mnogi su se Bunjevci spuštali u Senj, no veći se broj počeo doseljavati tek nakon Prvoga svjetskog rata³. Zbog tih je okolnosti jezično stanje u samom Senju vrlo kompleksno, tj. u odnos ulaze tri jezična sloja: senjska čakavština (supstrat), bunjevačka novoštokavska ikavica (superstrat) i standardni jezik (adstrat). Prema Vesni Zečević u tome gradu mora se pratiti a) senjski srednjočakavski dijalekt, b) bunjevački novoštokavski ikavski dijalekt, c) utjecaj senjskoga na bunjevački, d) utjecaj bunjevačkoga na senjski, e) utjecaj standardnoga jezika na senjski i f) utjecaj standardnoga jezika na bunjevački⁴.

Vesna Zečević utvrđuje da "inovacijske pojave u senjskom govoru nemaju osobine dijalekatske obilježenosti bunjevačkoga govora"⁵. Također, prateći govor Bunjevaca po naraštajima, konstatira slabljenje utjecaja senjske čakavštine u mladih i jačanje utjecaja standardnoga jezika na njihov govor, koji je jezik prestiža i za Bunjevce i za Senjane. U čistim bunjevačkim brakovima u Senju uočava, na primjer, nestajanje zatvorenosti dugih vokala a i o, pokraćivanje zanaglasnih dužina te mijenjanje oblika pridjeva radnog, tj. uporabu pridjeva radnog na -ao umjesto na -ā (dòčekao).

Iz fonologije krivoputskoga govora

Vokalizam

1) Inventar

U krivoputskom je samoglasničkom sustavu pet samoglasnika (a e i o u), koji dolaze u kratkim i dugim slogovima, a slogotvoran je i sonant *r*, koji također dolazi u kratkim i dugim slogovima (npr. *pŕst*, *četrvtak*). Na razini realizacije zamjetna je zatvorenost dugih samoglasnika ā i ō (npr. *spāvē* 3. jd. prez., *dŏm*). Samoglasnik o, bio kratak ili dug, u govoru pripadnika treće dobi zatvoren je pred sonantima, npr. òna,

³ Zečević 2000 : 179.

⁴ Zečević 2000 : 178.

⁵ Zečević 2000 : 181.

dɔnòsili, a potvrđene su i zamjene *o > u*, npr. *ûn*, *ũndā*, *úna*, *únde*; *bumbóni*, *pùlicija*. Zamjena *o > u*, prema Dragičeviću, potvrđena je i u zavelebitskom području senjskog zaleđa, gdje je npr. *ùnāj*, *ũndā*. Takva zamjena česta je u svim dijelovima zapadnoga dijalekta⁶, dok u senjskom čakavskom govoru gotovo da nije prisutna jer je potvrđeno na primjer, *òn*, *onā*, *òndī* i *nōdī* te *nōdika* 'ondje', *ònda* i *òndat*; *bonbôn*, no i u Senju je u rijetkim posuđenicama ispred sonanta prednaglasno *o > u*, npr. *pulicija*⁷. Ta se zamjena gubi u govoru mlađih naraštaja.

2) Ikavizam

Bitno svojstvo krivoputskoga vokalizma jest ikavski refleks jata, npr.: *dī* 'gdje', *dōli* 'dolje', *gōri*, *sīd*, *dica*, *dīte*, *mīsto*, *čōvik*, *snīg*, *prīko*, *dīd*, *mlīko*, *vīdit*, *sīst* inf., *nēvista*, *závit*, *kòlino*, *glīto* 'dlijeto', *sikira*, *klīšta*, *vrīme*, *dvī*, *svītlo*... No u tom se govoru javlja i određen broj stalnih ekavizama⁸, npr. *cēsta*, *dēlat* inf., *dēčko*, *naprímer*, *pōslē*, *slēžēnka*, *starēšina*, *zēnica*, te jekavizama, npr. *pjēšice* (češće: *nā noge*), *vjēžbat* inf., koji su ušli iz drugoga sustava, vjerojatno standardnoga jezika. Govori se i *óde* 'ovdje', *ónde*. No kako su u nastanku tih mjesnih priloga mogla doći u obzir dva sufiksa: *-dē* i *-de*⁹, u *óde* i *ónde* nije riječ o ekavskom refleksu jata već o sufiksu *-de*. Ta se izoglosa proteže i mnogim drugim govorima zapadnoga dijalekta¹⁰.

U razgovoru s došljacima, tj. govornicima drugih dijalekata, Krivopučani se pokušavaju prilagoditi sugovorniku, bio on govornik standardnoga jezika ili senjske čakavštine. Stoga u razgovoru s govornikom standardnoga jezika s lakoćom "jekaviziraju" svoj govor, npr. *mjēsēc*, *nēvesta*, *djēvēr*, a razgovarajući sa Senjanima, nastoje poštovati pravila njihova ikavsko-ekavskoga govora te kažu: *dōle*, *gōre*, *cēla*, *kòleno*, *svīća* itd.

3) Vokalske zamjene

Malo je vokalskih zamjena nenaglašanih samoglasnika, kakve su uobičajene u južnijim ikavskoštokavskim govorima, npr. poput onih u imotsko-bekijskim govorima u kojima je *nòćes* 'noćas', *pèčet* 'pečat', *livoda* 'livada', *vèčara* 'večera' itd¹¹. U Krivom su Putu potvrđene vokalske zamjene u imenicama *pládeñ* 'tanjur' 'pladanj', *bàdeñ* (uz *bàdañ*), *taràpija* 'terapija' te u drugim leksemima, uglavnom posuđenicama.

⁶ Lisac 2003 : 52.

⁷ Moguš 2002.

⁸ Stalni ekavizmi, u većem ili manjem broju, javljaju se unutar cijeloga zapadnog dijalekta (Lisac 2003 : 51).

⁹ Skok 1972, II, 578.

¹⁰ v. Peco 1986 : 71; Čilaš Šimpraga 2002.

¹¹ v. Šimundić 1971 : 24–30.

4) Realizacija zanaglasnoga *i*

Uz zatvorenost dugih samoglasnika *ā* i *ō*, druga bitna značajka krivoputskoga samoglasničkoga sustava na razini realizacije jest slabljenje zanaglasnoga samoglasnika *i*, tako se npr. pridj. rad. ž. jd. *rādila* može ostvariti kao [*rādila*], [*rād'la*] ili kao [*rádala*], dakle sa sačuvanom trosložnom strukturom. No moguće je i otpadanje zanaglasnoga *i*: *kòlko* (< *koliko*), *tòlko* (< *toliko*), *kòprva*.

5) Samoglasnički skupovi

Samoglasnički su skupovi potvrđeni, npr. *àuto*, no češće su dokinuti ili stezanjem samoglasnika ili umetanjem suglasnika radi izbjegavanja zijeve.

a) Stezanje samoglasnika:

aa (< *-al*) > *ā* u pridj. rad. m. jd., npr. *pīvā*, *glēdā*

ao > *ā zāva*

ae > *ē* u brojevima 11–19, npr. *dvānēst*, *trīnēst*

ea (< *-el*) > *ē* u pridj. rad. m. jd., npr. *pōčē*, *dōvē* (ali: *ūzēja*).

b) Umetanje suglasnika radi izbjegavanja zijeve:

– umetanje *j*: *grīja* G jd. 'grijeha', pridj. rad. m. jd. *vīdija*, *čūja*.

6) Ostale značajke

a) U glagola tzv. II. vrste jest *-ni-* a ne *-nu-*: inf. *sàgnit*, *mètit* 'metnuti', *skīnit*.

b) Kaže se *grōb*, *grōbļe*, dok se, prema Tomljenoviću, prije stotinu godina govorilo *greb* (1983–1984 : 167). Inače je u zapadnom dijalektu često *greb*, *grebļe*¹². Kako se u Senju govori *grōb*, dok se za sadržaj 'groblje' rabi posuđenica *cimīter*, vjerojatno je riječ o utjecaju senjskoga na krivoputski govor.

c) Uz *u* < *və* (< **və*), npr. *ùnuk*, *udòvica*, *ūvīk*, rabi se i vremenski prilog *vāvīk*/*vāik*, gdje je *və* > *va*. Tomljenović navodi samo *vavik* (1983–1984 : 166).

d) Upotrebljava se imenica *māša* 'misa' u kojoj je vokaliziran poluglas (*māša* < *m̃ša* < *missa*)¹³. Takav razvoj, tj. *ə* > *a*, *e*, karakterističan je za zapadne krajeve, tj. čakavsko i kajkavsko narječje, dok je istočnije *misa*¹⁴.

e) Stari prijedlog *sə* (< **sə*) reflektirao se kao *s*, *sa*, npr. *s àutīn*, *s nēdīlōn*, *š*¹⁵ *ñīn*; *sa babētinan*, *sa gràvon*.

¹² Lisac 2003 : 52.

¹³ v. Skok, 1972, II, 430–431.

¹⁴ isto

¹⁵ Prijedlog *š* < *s* dolazi ispred palatala *ñ* zbog jednačenja po mjestu tvorbe.

f) Otpali su samoglasnici u početnom položaju:

o- > ɔ u *vàkō* 'ovako', *vàki*

a- > ɔ u *Mèrika*.

g) Dodan je samoglasnik o pokaznoj zamjenici *tî* u početnom položaju: *òtî* (*lûdi*) analogijom prema pokaznoj zamjenici *òvāj*.

h) U doba Tomljenovićeve istraživanja krivoputskoga idioma govorilo se *vrébac*, *nàrèst*, što danas nalazimo samo u najstarijih Krivopučana, dok srednji i mlađi naraštaji govore: *ráste* 3. jd. prez., *vrábac*, dakle sa sekvencom *ra*, umjesto starijega *re*.

Konsonantizam

1) Afrikate

U krivoputskome konsonantizmu postoji jedna bezvučna i jedna zvučna afrikata, tj. fonemi *č* i *ž* [*čètri*, *čòvik*, *kùča*, *nàčve*; *nàžžē*, *žžē* 3. jd. prez. 'ide', *dovžžéna*]. Slična je situacija i u zavelebitskom dijelu senjskog zaleđa¹⁶. Prije gotovo stotinu godina Tomljenović je takvo stanje utvrdio samo u Alanu, dok je za ostala sela Krivoga Puta kazao da se u njihovu govoru dobro razlikuju *č* i *ć*, ali se slabije razlikuju *ž* i *žj*, za koje ponajviše dolazi *žj*¹⁷. Dakle, prije jednog stoljeća postojala je samo jedna zvučna afrikata, zbog čega je došlo do neravnoteže u sustavu afrikata *ž* : *ć* – *ć*. Kako su bezvučne afrikate već tada pokazivale tendenciju ukidanja razlike *č* – *ć*, radi uravnoteženja u konsonantskom sustavu moralo je doći do pojednostavnjenja, tj. smanjenja broja konsonanata.

2) Štakavizam i šćakavizam

Današnji je krivoputski govor štakavski jer nalazimo lekseme *klišta*, *gùštēr*, *štèta*, *òghíšte*, *štâp*, *ùlište* 'košnica'. Po tome se on sve više približava govoru zavelebitskog zaleđa, s kojim ga u konsonantizmu povezuje i pojednostavnjen sustav afrikata te zamjena završnog *-m* sa *-n*¹⁸. No kako se, iako vrlo rijetko, u govoru starijih Krivopučana može čuti i *òghíšče*, pretpostavljamo da je u prošlosti bilo više leksema sa šćakavskim refleksom, to jest da je govor Bunjevaca u senjskom zaleđu bio štakavsko-šćakavski. Tu pretpostavku potvrđuje i Tomljenović: "Pored grupe *šč* (= *stb*) govori se u nekim riječima i *št*, ali rjeđe, na pr.: *kršćanin* (i krštanin), *namišćat* (i namištat), *oprašćat* (i opráštat), *raspušćat* (i raspuštat) i t. d., a tako se govori i *ognjišće* (i ognjište – ognište), *godišće* (i godište)".¹⁹

¹⁶ Dragičević 1988 : 135.

¹⁷ Tomljenović 1983–1984 : 170.

¹⁸ usp. Dragičević 1990 : 100.

¹⁹ Tomljenović 1983–1984 : 170.

3) Suglasnički skup *jt* reflektirao se kao č: *dôč*, *nâč*, *pôč*. U prezentu je *dôžē*, *nâžē*, *pôžē*.

4) Praslavenski *d'* reflektirao se kao ž: *mèža*, *prèža*, *tùžī*, no zabilježili smo i primjere sa *j*: *gòsvoja*, *mèjāš*.

5) Kao i u mnogim govorima ikavskoštokavskoga dijalekta (od Bosne, cijeloga dalmatinskoga zaleđa između rijeke Krke i Neretve do ninskoga područja) i ovdje ima potvrda za nedosljedno novo jotovanje: *ròdjāk*, *nètjāk* 'sestrin sin'.

6) Suglasnici *f* i *x*

O statusu suglasnika *x* u govoru Bunjevaca senjskoga zaleđa prije jednoga stoljeća Tomljenović je napisao: "Glas *h* ne govori se nigda u B²⁰, ni u domaćijem ni u tuđijem riječima",²¹ dok o tadašnjem statusu suglasnika *f* nije ništa rekao. Danas možemo konstatirati da oba ta suglasnika postoje u sustavu, ali je njihovo mjesto marginalno zato što često otpadaju ili su zamijenjeni drugim suglasnicima.

Primjeri:

- Neki leksemi u kojima je fonem *x* otpao: *grā*, *òdmā*, *òrà* 'orah', *sāmī* G mn., *špàret* 'štednjak', *vř*.
- Neki leksemi u kojima je fonem *x* zamijenjen fonemom *v* (u intervokalnom položaju ili u finalnom položaju analogno prema kosim padežima): *krŭv*, *kŭvat*, *dŭvān*, *gràva* G jd., *grāvon* I jd., *múve* A mn., *ŭvo*, *mávali* pridj. rad. m. mn.
- Neki primjeri u kojima je fonem *x* (uz *i*) zamijenjen fonemom *j*: *grijòta*, *gríja* G jd.
- Primjeri u kojima je fonem *x* zamijenjen fonemom *k*: *siròdmāk* i *špàrket*.
- Neki leksemi u kojima je fonem *f* zamijenjen fonemom *v*: *vòrt* 'stalno', *vàmī* *lija*, *vràtar*.

Fonemi *f* i *x*, ponajviše pod utjecajem standardnoga jezika posredovanjem medija, a ne može se zanemariti ni utjecaj senjskoga govora u kojem ti fonemi postoje, pojavljuju se u govoru svih ispitanika, čak i najstarijih, u kojih smo istodobno našli i najviše potvrda za njihov izostanak. Tako isti govornik u razgovoru s ispitivačem kaže: *špàrxet* uz *špàrket* i *špàret*, *krŭv* i *krŭx*, *grā* i *grāx*, *kŭxat* i *kŭvat*, *vàmīlija* i *fàmīlija*²². Potvrđeno je i: *fála*, *fāžōl*, *fīno*, *fòrt*, zatim *xàļa*, *Xèrcegovina*, *dùxān*, *xrána*, *kŭxiña*, *súxa* N neodr. ž. jd.

7) Fonem *-l* u završnom položaju

- U starijih govornika završno *-l* > *-e* u pridj. rad. m. jd. glagola s osnovom na *-i*, npr. *vòdije*, *vřdije*, *nòsije*, *pļje*. No isti govornici govore i *vòdija*, *vřdija*,

²⁰ Simbol "B" odnosi se na "bunjevački dijalekt".

²¹ Tomljenović 1983–1984 : 174.

²² "Vàmīlija, fàmīlija, kàko gòd", rekao nam je 89-godišnji ispitanik Marko Pavelić Mijatín.

nòsija, *pīja*. Takva je dvojakost zabilježena i u zavelebitskom dijelu senjskog zaleda²³. Zanimljivo je da je Tomljenović prije stotinu godina zabilježio samo *-l > -a/-ja*²⁴.

U ostalih glagolskih osnova *-l > -a* *ũmrā*, *pīvā*, *rèkā*, *čūja*, *dòvè* (*ē < ea*), *ùzēja*.

b) U imenica je završno *-l* otpalo, npr. *sō* 'sol', *vō* 'vol', no često se rabe i leksemi s restituiranim završnim *-l*, npr. *stōl*.

c) U jednosložnim i dvosložnim pridjevima muškog roda u nominativu jednine također dolazi restituirani *-l*, npr. *bīl*, *cīl*, *věsel*, *dèbel*.

8) Fonem *-m* u završnom položaju

Fonem je *-m* na kraju nastavačnih morfema prešao u *-n*: *èsan* 'jesam', *ĩmān*, u *svākōn* L jd. sr., *s àutin*, *kāmēñon* I jd., *gōdīnan* I mn. itd.

9) Nesvršeni prezent glagola *bīt* glasi: *èsan*, *èsi*, *èst*, *èsmo*, *èste*, *èsu*. Tako je i u bunjevačkom govoru sela Vratnika²⁵, u zavelebitskom dijelu senjskog zaleda, te Trnovca²⁶, sela na gospićkom području.

10) Prejotacija nije česta: *jápno*²⁷, *jōpēt*, ali i *ōpēt*.

11) Namjesto *j* bilježimo *l* u *lêž* 'jež', *ōžuļak* 'ožujak'.

12) Rotacizam, tj. prijelaz *ž > r* zabilježili smo u prezentu glagola *mōč*: *mōren*, *nè meren*, *mōreš*, *mōre*. No javljaju se i dubletni oblici *mōžeš*, *mōže*.

13) Navezak *-n* dolazi u priložima i zamjenicama: *ōvlēn* 'odavde', *ōdlēn*, *ōdolēn*, *ōdmān* 'odmah', *ũndān*, *š nĩman* I zamjenice 'oni'.

14) Suglasnički skupovi

Suglasnički se skupovi pojednostavnjuju zamjenama suglasnika unutar njih ili ispadanjem jednog od suglasnika.

a) Primjeri zamjene unutar suglasničkih skupina:

<i>čc > šc</i> u <i>Ōtošca</i> G jd.	<i>dl > gl</i> u <i>glíto</i>
<i>gn > gń</i> u <i>gńízdo</i>	<i>mń > mļ</i> u <i>súmļati</i>
<i>mn > ml</i> u <i>osāmlēst</i>	<i>mn > vn</i> u <i>gúvno</i>
<i>mt > nt</i> u <i>pāntīn</i> 1. jd. prez.	<i>sf > sv</i> u <i>āsvālt</i>
<i>svr > švr</i> u <i>švrāka</i>	

²³ v. Dragičević 1988 : 130.

²⁴ v. Tomljenović 1983–1984 : 169.

²⁵ Dragičević 1988 : 137.

²⁶ Lončarić 1981 : 365.

²⁷ Imenica *vapno* potječe od baltoslavenske riječi *vapъ* 'boja'. Fonem *v* pripada osnovi, no u hrvatskome je bio shvaćen kao proteza, koja je zamijenjena protezom *j-*. (v. Skok, III, 565)

b) Primjeri ispadanja fonema iz suglasničkih skupova:

<i>dn</i> > <i>n</i> u <i>pànē</i> 3. jd. prez. 'padne'	<i>gl</i> > <i>g</i> u <i>gísta</i> 'glista'
<i>gd</i> > <i>d</i> u <i>dī</i> 'gdje'	<i>xv</i> > <i>v</i> u <i>ùvati</i> , <i>vătāj</i> 2. jd. imper.
<i>kv</i> > <i>k</i> u <i>tàkī</i>	<i>pč</i> > <i>č</i> u <i>čēle</i>
<i>pš</i> > <i>š</i> u <i>šènica</i>	<i>pt</i> > <i>t</i> u <i>tīce</i>
<i>sl</i> > <i>s</i> u <i>blāgosov</i>	<i>svr</i> > <i>sr</i> u <i>sřbit</i> inf.
<i>tk</i> > <i>k</i> u <i>kō</i> , <i>nīko</i> , <i>svāko</i>	<i>tstv</i> > <i>stv</i> u <i>bògastvo</i>
<i>vd</i> > <i>d</i> u <i>óde</i>	<i>zgl</i> > <i>zl</i> u <i>zlōb</i> 'zglob'

c) Treća je promjena unutar suglasničkih skupova umetanje suglasnika *d* u skup zr: *zdrāk*. Ta se promjena čuva samo u najstarijih govornika.

15) Otpadanje i dodavanje slogova

- U ulozu navezaka dolazi *-ka*, koji se ponajprije veže uz priloge, npr. *jesènaska*, *dolíka*, i *-zi*, koji se veže uz zamjenice, npr. *tīzi* G zamjenice 'ti', *hōji* D zamjenice 'ona'.
- Središnji slog otpada u često rabljenom 2. licu množine imperativa sljedećih glagola: *ōte* 'odite', *vīte* 'vidite', *ājte* 'hajdete'.

Naglasci

Krivoputsku novoštokavsku akcentuaciju kakva je bila prije stotinu godina sustavno je opisao Grga Tomljenović²⁸. Riječ je o četveronaglasnom sustavu (˘ ˘ ˘ ˘) sa zanaglasnom dužinom i s novoštokavskim distribucijskim pravilima. Premda naše istraživanje nije obuhvatilo tako opsežnu naglasnu problematiku kao Tomljenovićevo, utvrdili smo da se taj naglasni sustav dobro čuva. Stoga navodimo samo neke njegove značajke:

1) Zanaglasne se dužine dobro čuvaju, npr. *īžū* 3. jd. prez., *plāčēš* 2. jd. prez., *dōktūr*, *sestārā* G mn., *sa žēnōn*, *pīvāj* 2. jd. imp., *dōbrōj* D jd., *krāčī* komp. N jd. m. itd.

2) Pomicanje naglasaka na proklitiku

- Naglasak se pomiče na proklitiku kad se ona nađe ispred riječi naglašene silaznim naglaskom, i to neoslabljeno: *ī pō*, *nā līvo*, *ū gāj*, *ū goru*, *ū svīt* i oslabljeno: *isprīt kučē*, *ū Seń*, *nā Vrātnīk*, *ōt kučē*, *ū kuču*, *ū šumi*; *nē znān*, *nē trībā*, *nē moren*; *zā tō*, *kòd nās*, *sò tīn*, *nā tebe*, *izmežū nās*, *prikò sebe*, *izā mene*, *pō hú*, *nā vami*; *ī jā*, *ī sad*, *nī ūn*.
- Ima potvrda za nepomicanje naglasaka na proklitiku, npr. *u drāgu*, *u Krīvōn Pútu*, *u šūmu*, *na dēsno*, *na cēsti*, *po slīki*, *na zēmļu*, *na rād*, *na zīmu*, *na*

²⁸ Tomljenović 1984.

snîg; na kôlîn, u lõkvan, na gâčan, po nîvan. Primjeri s nepomicanjem i pomicanjem naglasaka na proklitiku pojavljuju se u govoru iste osobe, npr. *nà Veljūnu // na Věljūnu, nà pašu // na pāšu.*

3) U trosložnih glagolskih pridjeva radnih ženskog roda dugouzlazno je naglašen drugi slog, npr. *udála, pozvála, prolíla, umíla, odníla, uzéla.* Taj naglasak zadržavaju i njihovi prefiksom složeni oblici, npr. *preuzéla.* No moguće je i kratkosilazni naglasak na prvom slogu, npr. *ôdníla.*

4) Glagoli poput *bīt, pīt* itd. imaju u glagolskom pridjevu radnom sljedeći naglasni odnos: *bīje//bīja – bíla – bílo – bíli – bíle – bíla.*

5) Glagoli poput *rěč, lěč, pěč* itd. imaju u glagolskom pridjevu radnom u sva tri roda kratkosilazni naglasak: *rěkā – rěkla – rěklo.*

6) Za pridjeve tipa *bôs* karakterističan je naglasni tip neodređenog vida *bôs – bōsa – bōso – bōsi – bōse – bōsa.*

7) Za pridjeve tipa *číst* karakterističan je naglasni tip neodređenog vida *číst – čísta – čísto*, a tom tipu pripadaju i pridjevi *zdrāv – zdràva – zdrāvo, nōv – nōva – nōvo, spōr – spōra – spōro* itd.

8) U genitivu množine muškog roda naglasak je na korijenskom morfemu, npr. *gõlūbovā, vrāgōvā*, a nisu potvrđeni primjeri starijega naglašavanja *golubóvā, vragóvā.*

9) Sufiksarne izvedenice zadržavaju naglasak riječi od koje su izvedene, npr. *tràtînčice, ivānčice*²⁹, *žūržice.*

10) Neki leksemi se naglasno razlikuju od standarda, npr. *májka, ôsa, spûžvica, želúdac, Spásitelj, sūza, rībat* 'čistiti, prati trljajući četkom'.

Iz morfologije

Glagolski oblici

1) Infinitiv je bez *-i*, npr. *dôč, dēlat, mòlit.*

2) Imperfekt je nastao iz sustava glagolskih oblika.

3) Aorist se dobro čuva, npr.: *Zākle se da je ístina; Svěkrva mi rěče da će dôč.*

4) O pridjevu radnom muškog roda jednine v. poglavlje Iz fonologije – Konsonantizam t. 7) a).

5) U infinitivu se rabi glagol *živít*, no u prezentu se češće upotrebljavaju oblici glagola *živsti – živén, žíveš, žíve, živemo, živete, živu – nego živít – živín, živíš, živí, živímo, živíte, živě.*

6) Glagoli prve vrste poput *pīt* i *līt* u 2. jd. imperativa nemaju *-j*: *pî, lí, pòpî, nàlî.*

²⁹ U primjerima *tràtînčice, ivānčice* i *žūržice* došlo je do duljenja zadnjeg sloga osnove pred suglasničkim skupom gdje je prvi sonant.

Imenice

1) U dativu i lokativu imenica koje se sklanjaju po e-sklonidbi osnova je desibilarizirana, npr. L jd. *po nògi, u Rijéki, májki*.

2) Imenice i-sklonidbe u instrumentalu jednine imaju nastavak *-i*, npr. *sa sòli, s kòsti*.

3) Česta je tzv. kratka množina, npr. N mn. *míši, vòli, púti*, međutim i najstariji govornici rabe i tzv. dugu množinu s interfiksom *-ov-*, npr. *zěcovi, vŭkovi, špágovi*, no i s *-ev-*, npr. *pútevi, púževi*. Češća uporaba neproširenih množinskih forma te uporaba duge množine s *-ov-* a ne s *-ev-* karakteristika je bunjevačkoga govora širega područja, a ne samo senjskoga zaleđa.

4) U genitivu množine dolazi nastavak *-ā* za imenice *a-* i *e-*deklinacije te *-i/-i* za imenice *i-*deklinacije. Po posljednjoj paradigmi sklanja se i imenica *měter* 'metar', npr. *pět měteri*. Stari nastavak *-o* u genitivu množine zadržavaju imenice *gòdina* i *stòtina* kad uz njih dolaze brojevi veći od četiri, npr. *pê gòdīn, ôsan stòtīn*.

5) Množinski su padežni nastavci ujednačeni u dativu, lokativu i instrumentalu – za muški i srednji rod *a-*deklinacije *-īn* (D L I *Ĵūdīn, kòlīn*), a za imenice ženskoga roda *e-*deklinacije *-an* (D *žēnan*, L *u kŭčan*, I *s bāban*). Oblike na *-mi* (*rukami, ženami*), za koje je Tomljenović prije stotinu godina rekao da su rijetki, danas više ne nalazimo u krivoputskome govoru. Također, u mlađih se govornika, pod utjecajem medija i obrazovnog sustava, u D L I množine javljaju nastavci *-ima* u imenica muškog i srednjeg roda te ženskog roda na suglasnik, a nastavak *-ama* u imenica ženskog roda.

6) Imenice *i-*deklinacije u D L I množine imaju nastavak *-in*, kao i imenica *čêr*. Imenica *mater* sklanja se kao imenice *e-*deklinacije. Slična su ujednačenja provedena i u bunjevačkom govoru zavelebitskog područja te sjevernovelebitskog gorja (primjer govora Krasnog Polja)³⁰.

7) Genitiv imenice *pàs* jest *psā*, a ne *pàsa*, kako je često u govorima zapadnoga dijalekta³¹.

Pridjevi

1) Čuva se razlika između neodređenih i određenih pridjeva, npr. neodređeni lik m., ž., s. jd.: *zdrāv – zdràva – zdrāvo*; određeni lik m., ž., s. jd.: *zdrāvī – zdrāvā – zdrāvō*.

³⁰ v. Dragičević 1989. i 1990.

³¹ Lisac 2003 : 51.

Brojevi

1) Zbirni se brojevi od glavnih brojeva većih od tri tvore pomoću nastavka *-ero*: *sědmero*, *ošmero*.

2) U doba Tomljenovićeva istraživanja krivoputskoga govora brojne su imenice ispred nastavka *-ica* čuvalе formant *-ero-* pa je bilo *peterica*, *šesterica*³². Danas se uz te oblike upotrebljavaju i oni s formantom *-oro-*, tj. *petòrica*, *šestòrica*.

Zamjenice

1) Lične su zamjenice *jâ*, *tî*, *ôn*, *òna*, *òno*, *mî*, *vî*, *òni*, *òne*, *òna*. U najstarijih govornika došlo je do *o > u* ispred *n*, pa je *ûn*, *ûna*, *ûno*, *ûni*, *ûne*, *ûna*. Ta se crta gubi u govoru mlađih naraštaja.

Primjeri sklonidbe:

a) *tî*: N *tî*, G *těbe*, D *těbi*, A *těbe*, L *těbi*, I *tòbōn*.

b) *vî*: N *vî*, G = A *vâs/vas*, D L I *van/vămi/văma*.

2) Upitna zamjenica za neživo jest *štō*, a njezin je genitiv *čèga*. Nije potvrđen oblik *čèsa*, koji Tomljenović navodi kao jedini u upotrebi prije stotinu godina³³.

3) Neodređenim zamjenicama 'ništa' i 'išta' otpao je završni slog *-ta* pa one glase *nîš* i *îš*.

4) Za pokaznu zamjenicu za muški rod *tâj* nije potvrđen oblik *tâ*, koji je Tomljenović istaknuo kao vrlo čest početkom 20. stoljeća³⁴.

Iz sintakse

Od sinaktičkih crta izdvajamo:

1) krnji perfekt: *Děve gōdîn lèžala* u krèvetu; *E, tô mēni svēkrva kaživala*; *Čúvali livade da ne bi blāgo tùžē pāslo*.

2) pripovjedački (historijski) imperativ: *Ūndā obíži* da ne bi livade... *Kād bi dōbije iz òpčine, òn dōži*... *Po trí-čètri sâta mî būdi* u dnēvnōn. (dnēvnōn < dnēvnōn bōrāvku); *Stō kîpā būdi* na gāčan.

3) drugo lice jednine glagola u prepričavanju prošlih radnji/događaja: *...îmā je dvî ònē prēgređice pa sî jèdnu dāsku mētnija* *tākō îpāk da pēpel*...

4) obezličeni historijski imperativ: *Lîti se kûpi* mēsa... *Za mārēndu se spēcî mēsa*.

³² Tomljenović 1983–1984 : 208.

³³ Tomljenović 1983–1984 : 207.

³⁴ Tomljenović 1983–1984 : 206.

5) bezlične rečenice: *Obòlalo i štò mòžemo; Tù se vātra lòžila i kùvalo se sa strāne.*

6) neokrnjeni infinitiv na kraju rečenice za isticanje glagolske radnje: *Nè mogū stārì jūdi vīšē rāditi; E, nīje ūndā óde dòbro bìti.* – No moguća je uporaba i infinitiva bez -i u takvoj situaciji: *Kòd nī si mórā bìti.*

7) konstrukcije "glagol znati + infinitiv" za uobičajenu radnju koja se u prošlosti ponavljala: *Znāle su òne, Cìgānke, pròsit... Žèjezo su znāli brāt dī bi jūdi bācili.*

8) osobne zamjenice radi postizanja napetosti: *...ižēmo mī u drāgu, kād tāmō...*

9) neki glagoli nisu povratni, npr. *šétat, odsèlit, nāviknut: Onākō šēcī pa vīdi; Tò su jūdi odsèl'li; Mī smo tù nāvikli na zīmu i na snīg.*

Iz sintakse padeža izdvaja se:

1) vremenski genitiv: *Jesèni su se klāle svīhe.*

2) Instrumental društva dolazi s prijedlogom *s*, no i instrumental sredstva najčešće ima taj prijedlog, npr.: *S kāmēhon su jūdi zīžali štērne; S òtīn se bāvili, siròtiña; Nēkī vòzi s kōhīn, na kōlīn; Tò se svēžē s kōnopīn; Sād se vòžī s àuton; Pēč se lòžla s dùgāčkin drvin.*

Instrumental sredstva dolazi i bez *s*: *Sīn se bāvī òbrton; mávali nògōn.* Teško je utvrditi pravilo kad uz instrumental sredstva dolazi prijedlog *s*, a kad ne dolazi. S druge strane ima situacija kad se instrumental društva rabi bez *s*, npr.: *Sām sòbōn se mòraš i nasmiāt.*

3) instrumental s vremenskim značenjem: prijedlog *s* + *dan u tjednu* za radnje koje su se običavale događati toga dana: *Ľūdī je bìlo mòžda na tīsuču kò crkvē s nēdijōn.*

O leksiku

U leksiku je manje turcizama nego u južnijim i istočnijim govorima zapadnoga dijalekta. Tako ne nalazimo lekseme poput *avlija* i *pendžer*, nego *dvòrište* i *prózor*. Od raširenih naziva predmeta turskoga podrijetla i ovdje se rabi *jàstuk*.

Među leksemima tipičnima za senjsko zaleđe jesu stara posuđenica iz furlanskoga *pládeń* 'tanjur', venecijanizam *pàdela* 'zdjela', ekavizam *dēlat* 'djelati, činiti, raditi', romanizam *bērma* 'krizma', germanizmi *špàret* 'peć', *kīkļa* 'suknja' i *mērlin* 'mrkva', regionalizam *škûļa* 'rupa' te stara slavenska riječ *dāžd* 'kiša'. Grecizam 'metar' u krivoputskom je govoru *mēter*.

Za neke odjevne i predmete za svakodnevnu uporabu ne rabe se posuđenice nego domaće riječi, npr. *zàslon* 'pregača', *rúbac*, *rūčnik*. Glagol *brāt* sačuvao je značenje 'skupljati' u sintagmi *brāt žèjezo*.

Dio se priloga značenjem i oblikom izdvaja u odnosu na standardni jezik, npr. *někadē* 'katkad', *òzdā* 'odozada', *òzgār* 'odozgo', *izmed* 'između' (tako je i u Senju). Česte su kontrakcije složenih veznika ili veznika i priloga, npr. *kānda* 'kao da' (*Kānda jā znān.*) i *pāndā* 'pa onda'. Prijedlog *přvo* znači 'prije', npr. *přvo rāta*. Tako je i u čakavskom govoru Senja, dok u govoru bačkih Hrvata³⁵ i južnijem ikavskoštokavskom imotsko-bekijskom³⁶ govoru taj prijedlog nije potvrđen. Prijedlog *rādi* uz značenje namjere dolazi i u uzročnom značenju: *Tō je tōlkō plīs, znāte, rādi vlāgē*. Leksem *dāļē* je prilog i prijedlog: *izēmo dāļē; išlo se dāļē Zāgreba*.

Leksik koji se odnosi na rodbinske odnose vrlo je izdiferenciran: uz *čāča*, *òtac*, *māja*, *sēstra*, *brāt*, *dīd*, *bāba*, *ūjac*, *ūjna*, *tétak*, *tētkā*, *strīc*, *strīna*, imamo *nētijāk*, *sinóvac*, *dīvēr*, *jētrva*, *zāva*, *pāš*, *svēkar*, *svēkrva*, *tāst*, *pūnica*.

Uzrečica *vrāga* služi za iskazivanje neslaganja, npr. *A vrāga je òna znāla*.

Ojkonim Brinje u krivoputskom je govoru muškog roda te glasi *Brīn*. Antroponim *Tító* sklanja se po e-paradigmi: *N Tító – G Tītē*.

Zaključak

U vokalizmu novoštokavskoga govora Krivoga Puta najvažnija je značajka ikavski refleks jata uz određeni broj stalnih ekavizama i manji broj jekavizama. Na fonetskoj razini zamjetna je zatvorenost dugih samoglasnika *ā* i *ō* te kratkoga i dugoga *o* ispred sonanta u najstarijih govornika, a potvrđena je i zamjena *o > u*, npr. *ūn*, *pūlicija*, *ūndā*, *ūnde*. Ta se zamjena gubi u govoru mlađih naraštaja.

Uspoređujući današnji krivoputski govor sa stanjem od prije stotinu godina, koje je opisao Tomljenović, uočene su i neke bitne razlike:

– Danas se govori *grōb*, *grōbļe*, dok se prije stotinu godina govorilo *greb*.

– Prije stotinu godina rabio se samo vremenski prilog *vavik* (*va < vā*), dok se danas uza nj upotrebljava i *ūvik* (*u < vā*).

– Tada se govorilo *vrēbac*, *nārēst*, što danas nalazimo samo u najstarijih Krivopučana, dok srednji i mlađi naraštaji govore: *rāste* 3. jd. prez., *vrābac*.

U posljednjih stotinu godina nastale su promjene i unutar suglasničkog sustava. Glavne značajke današnjega krivoputskoga konsonantizma jesu postojanje samo jedne zvučne i jedne bezzvučne afrikate – *ž* i *č*, štakavizam, čime se ovaj govor sve više približava govoru zavelebitskog zaleđa, te prelazak *-m* u *-n* na kraju nastavačnih morfema.

Za razliku od današnjeg stanja Tomljenović je prije jednog stoljeća ustanovio dobro razlikovanje *č* i *ć* (izuzevši selo Alan) i slabo razlikovanje *ž* i *ž* te šćakavski refleks skupine *stbj*, s tek pokojim šćakavizmom.

³⁵ v. Sekulić 2005.

³⁶ v. Šamija 2004.

Kao inovacija u konsonantizmu uočeno je i vraćanje fonema *x* te unošenje fonema *f* u krivoputski konsonantski sustav. Završni *-l* u imenica je otpao, npr. *sô* 'sol', *vô* 'vol', no rabe se i imenice te pridjevi s restituiranim završnim *-l*, npr. *stôl*, *bîl*. U glagolskom pridjevu radnom muškoga roda glagola s osnovom na *-i* u starijih govornika, kao i u zavelebitskom zaleđu, *-l* je prešlo u *-e* npr. *vîdije*. No isti govornici govore i *vîdija*. Takva je dvojakost zabilježena i u zavelebitskom dijelu senjskog zaleđa.

Od morfoloških značajki utvrđeno je nepostojanje genitiva upitne zamjenice za neživo česa, koji Tomljenović prije stotinu godina navodi kao jedini, te su uočene inovacije u množinskim padežnim nastavcima. Uz ujednačene nastavke u dativu, lokativu i instrumentalu – za muški i srednji rod *-în*, a za imenice ženskoga roda *e*-deklinacije *-an*, u mladih se govornika, pod utjecajem medija i obrazovnog sustava, u D L I množine javljaju nastavci *-ima* u imenica muškog i srednjeg roda te ženskog roda na suglasnik, a nastavak *-ama* u imenica ženskog roda.

Sve utvrđene inovacije pripadaju novoštokavskom dijalektnom sustavu, pri čemu je bitan utjecaj medija i obrazovnog sustava te bliskih zavelebitskih bunjevačkih govora, dok čakavski utjecaj kontaktnoga senjskoga govora na krivoputski idiom nije uočen.

LITERATURA

- BARIĆ, Eugenija i dr. (1997²): *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga, Zagreb.
- BROZOVIĆ, Dalibor (1970): *Dijalekatska slika hrvatskosrpskoga jezičnoga prostora. Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 8: 5–30 + karte, Zadar.
- BROZOVIĆ, Dalibor (1985): *Suvremeno štokavsko narječje kao plod konvergentnoga jezičnoga razvoja. Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7, sv. 1: 59–71, Zagreb.
- BROZOVIĆ, Dalibor (1965): *Štokavsko narječje. Školski leksikon*, Jezik, Panorama, 265–273, Zagreb.
- ČERNELIĆ, Milana (2006): *Bunjevačke studije*. FF-press, Zagreb.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica (2002): *Fonologija ikavskih štokavskih govora između rijeke Krke i Neretve*, Zagreb (magistarski rad u rukopisu)
- DRAGIČEVIĆ, Milan (1989): *Morfološke osobine imeničkih riječi u govoru Bunjevaca iz zavelibetskog dijela senjskog zaleđa. Fluminensia*, I, 1: 112–121. Rijeka.
- DRAGIČEVIĆ, Milan (1988): *Važnije osobine glasovnog sustava govora sela Vratnik iz zavelebitskog dijela senjskog zaleđa. Zbornik Pedagoškog fakulteta u Rijeci*. 9–10: 129–143. Zagreb.
- DRAGIČEVIĆ, Milan (1990): *O današnjem ikavskom govoru u Krasnom Polju. Fluminensia*, II, 1–2: 96–102. Rijeka.
- JAPUNČIĆ, Milan (1911–1912): *Osobine bunjevačkog govora u Lici. Nastavni vjesnik*, XX, 266–273.

- LISAC, Josip (2003): *Hrvatska dijalektologija 1. – Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb.
- LISAC, Josip (2003): Fonologija novoštokavskoga ikavskog dijalekta. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 29: 173–180. Zagreb.
- LONČARIĆ, Mijo (1981): Trnovac (OLA 33) u Ivić, Pavle et al., *Fonološki opisi srpskohrvatskih / hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Sarajevo.
- LUKEŽIĆ, Iva (1998): Štokavsko narječje, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 32: 117–135. Zagreb.
- MOGUŠ, Milan (1954): Izvještaj o istraživanju narodnih pomorskih naziva u Podgorju u god. 1952., *Ljetopis*, 59: 193–196.
- MOGUŠ, Milan (2002): *Senjski rječnik*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Matica hrvatska Senj. Zagreb–Senj.
- PECO, Asim (1986): *Ikavskoštakavski govori zapadne Hercegovine*. Djela ANUBiH, LXI, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 35, Sarajevo.
- SEKULIĆ, Ante (2005): *Rječnik govora bačkih Hrvata*, Zagreb.
- SKOK, Petar (1971–1974), *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knj. I–IV, JAZU, Zagreb.
- ŠAMIJA, Ivan Branko (2004): *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*, Zagreb.
- ŠIMUNDIĆ, Mate (1971): *Govor Imotske krajine i Bekije*. Djela ANUBiH, 41, Odjeljenje društvenih nauka 26, Sarajevo.
- TOMLJENOVIĆ, Grga (1983–1984): *Bunjevački dijalekt zaleđa senjskog s osobitim obzirom na naglas*, Gradski muzej Senj, Senj.
- VUKUŠIĆ, Stjepan (1985): Hrvatska naglasna norma na osnovi zapadnog dijalekta (ikavaca). *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7, sv. 1: 275–290, Zagreb.
- VUKUŠIĆ, Stjepan (1975): Naglasci imenica muškog roda u sjevernopodgorskom govoru. *Senjski zbornik*, 6, 495–514, Senj.
- ZEČEVIĆ, Vesna (2000): *Hrvatski dijalekti u kontaktu*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

Ogledi govora

Koza

Kòza se tāj špàret zvâ. I níje dõli nìšta ìmā, nìti kùtijē, nìš, nègo si mògā mètìt. Ìmā je dvì ònē prêgredice pa si jèdnu dāsku mètñija tākō ìpāk da pèpel... Òn je pādā, ìmā je kùtiju, āli ìpāk bi pādā. I mǎlo dīvā slōži. I tākō tā kòza. Tō je ìmala sǎd jōš nēdāvno mòja ūjna, āl tō je sāmō mògla kùpit gōri nēgdi u Òtošcu.

(Anka Šolić Tutanova, r. 1932. u Sibirju, živi u Krivom Putu)

Pranje rublja

Nàmočì se ūvečē i tū se dõli slōžì vèš, plǎxte i svē. I òndā se lípo kŭvā u jèdnōn kòtlu lùkšija. Nē morā bīt lùkšija, ònō, mèčat se lŭg, nègo se lŭg mètñi ùnŭtra ìl u jèdnu kr̥pu i òndā se pòlīvā. I tāj bàdañ ìmā šŭpļe vākō i mètñē se da mǎlo nǎviše stōjì na čēmu. I zākuvāš lŭg pa pòlijēš pò tome. Pa stōjì dōk nēkolko, pa se òtočì dõli na čēp. Pa tākō, jā mīslin jèdno trī púta san jā kǎd san mlādā dōšla. Pa kǎd izvadiš vèš i pèrēš ga, tō je kō sŭnce bijélo i čìsto. Níje nìkakvā práška bīlo ù hēmu nìti nìčega. Níje se ni ìspirā kòlko se òvāj ìspirē. Níje ni vòdē bīlo tākō.

(Anka Šolić Tutanova, r. 1932. u Sibirju, živi u Krivom Putu)

Gradnja baraka

A jōš da van rēčēn. Znāl' smo bàrake dēlat ù šumi od kōrē jèlovē. Naprímer, jèlovna se pōčmē rŭš't u mǎju ìl sǎd se rŭšì i ùndā se síče na mèter i vùdā se rasiče... I òndā se sò tīn bàraka dēlala, kr̥la... E, da je tō bīlo vīdit, da je vǎmi ùndā bīlo.

(Milan Pavelić Vranićov // Joletin, r. 1931. u Mrzlom Dolu)

Cigani

(Jesu li dolazili prije Cigani?)

O, Cìgani su tŭdā pròlazili. Pr̥vo bīlo Cìgānā, mēni je svēkrva kaživala. Òndā se, vèlì, pār misēci smjēsti, nìgdi šǎtore razgr̥ni. Sàda nēmā. Sǎd òvì kòjì rōbu vōzē, znáte, nì zòvemo da su Cìgani, Makedónci.

(Što vam je svekrva pričala, oni su znali tu biti?)

Dā, lógorovati, bŭdi po pār misēci... Nísu òni nìkome prǎvili na zēmļi smétñu. Nēgdi kr̥ju. I òndā po sēlin òdi. Bīlo pr̥vo lŭdì, národa. Óde na Vēljūnu bīlo šezdēsēt ìl sedandēsēt kŭčā. Sàda nēmā dvōje-trōje tŭdā nās pār stārì vrǎgōvā.

(Milka Prpić Markina, r. 1931. na Veljunu)

SUMMARY

Ankica Čilaš Šimpraga

THE IDIOM OF KRIVI PUT KOD SENJA

The idiom of Krivi Put kod Senja is part of West-Štokavian dialect. The basics of phonological, morphological, syntactic and lexical characteristics of idiom are considered in this article. Research confirmed common features with idioms of Bunjevo beyond Velebit's part of hinterland of Senj.

Key words: *Krivi Put, West dialect, phonological, morphological and syntactic characteristics*